

Kieli- ja kulttuuritietoinen varhaiskasvatus

21.12.2023

Suomalainen varhaiskasvatus on tänä päivänä yhä monikielisempää sekä monikulttuurisempaa (Malinen, 2019, s. 41). Kielet, kulttuurit ja katsomukset ovat läsnä monin tavoin lasten elämässä ja varhaiskasvatuksen arjessa. Kaksi- ja monikielisten lasten määrä varhaiskasvatuksessa ja esiopetuksessa on kasvanut; valtioneuvoston selvityksen mukaan lapsilla oli 98 eri kotikieltä (Tainio ym., 2019, s. 32). Viidesosa selvitykseen osallistuneista kunnista ja kaupungeista ilmoitti varhaiskasvatukseen osallistuvien kaksi- tai monikielisten lasten lukumääräksi yli 100 lasta (mts. 184).

Kieli- ja kulttuuritietoisuudesta puhuttaessa tarkoitetaan toimintatapaa, joka koskettaa kaikkia varhaiskasvatukseen osallistuvia lapsia, ei ainoastaan esimerkiksi maahanmuuttajataustaisia tai monikielisiä tai -kulttuurisia lapsia (Malinen, 2019, s. 19). Kieli- ja kulttuuritietoisuudella tarkoitetaan arvostavaa suhtautumista jokaisen lapsen ja perheen kielelliseen ja kulttuurilliseen taustaan sekä lapsen kielellisen ja kulttuurisen identiteetin tukemista (mts. 20). Keskeistä on myös tietoinen kielellisen ja kulttuurisen pääoman siirtäminen lapselle varhaiskasvatuksen oppimistilanteissa ja arjen kohtaamisissa (mts. 20). Kieli- ja kulttuuritietoisuuteen yhdistyy myös katsomuskasvatus. Varhaiskasvatuksessa tulee ottaa huomioon varhaiskasvatukseen osallistuvien lasten ja perheiden katsomusten moninaisuus sekä tasavertaisesti myös se, jos katsomusta ei ole. Kasvatuskatsomuksen aiheita käsitellään lasten kanssa muun muassa keskustelemalla, yhdessä toimimalla ja kalenterijuhlia juhlimalla sekä myös vanhempien kanssa katsomuskasvatuksen aiheista keskustelemalla (Tainio ym., 2019, s.185). Kieli- ja kulttuuritietoisessa varhaiskasvatuksessa eri kielet, kulttuurit sekä katsomukset nivoutuvat osaksi varhaiskasvatuksen toimintakulttuuria (Opetushallitus, 2022, s. 53).

Työvoimapula on varhaiskasvatuksen todellisuutta

Kieli- ja kulttuuritietoisuus ei kosketa varhaiskasvatuksessa vain siihen osallistuvia lapsia ja perheitä, vaan myös varhaiskasvatuksen henkilöstöä. Suomalaisessa varhaiskasvatuksessa työskentelee entistä enemmän maahanmuuttotaustaista henkilöstöä (Haanpää, 2023, s. 12). Maahanmuuttajataustaisen henkilöstön määrä on esimerkiksi Helsingissä noin 10 prosenttia koko varhaiskasvatuksen henkilöstön määrästä (mts. 178). Varhaiskasvatusalaa on puhuttanut jo vuosien ajan alan työvoimapula. Kuntaliiton laskelmien mukaan varhaiskasvatuslain (540/2018) mukaisen henkilöstörakenteen tullessa voimaan 1.1.2030 tarvittaisiin 18 000 uutta varhaiskasvatuksen opettajaa ja varhaiskasvatuksen sosionomia työskentelemään päiväkoteihin. Suomen kuuden suurimman kaupungin varhaiskasvatusjohtajien mukaan näistä kuudesta kaupungista puuttuu tällä hetkellä 2 600 korkeakoulutettua varhaiskasvattajaa; vuoteen 2030 mennessä korkeakoulutettuja varhaiskasvattajia tarvittaisiin yli 9 000 lisää, jotta varhaiskasvatusta voitaisiin toteuttaa varhaiskasvatuslain edellyttämällä tavalla (Helsingin kaupunki, 2023). Toisaalta taas opetus- ja kulttuuriministeriö (2023b) tuo esiin omat laskelmansa, joiden mukaan vuoteen 2030 korkeakoulutettuja varhaiskasvattajia tulee olemaan riittävästi lain edellyttämän tiimirakenteen muodostamiseksi.

Työvoimapula on joka tapauksessa varhaiskasvatuksen todellisuutta. Työvoimapulaa on ratkaistu esimerkiksi työvoiman maahanmuutolla (Sisäministeriö, 2023). Työ- ja elinkeinoministeriö (2023) ja opetus- ja kulttuuriministeriö (2023a) ovat käynnistäneet poikkihallinnollisen kansainvälisyysohjelman, Talent Boostin, jonka tavoitteena on muun muassa lisätä asiantuntijoiden ja yliopisto-opiskelijoiden maahanmuuttoa. Talent Boost-ohjelma käynnisti pilottiprojektin nimeltään Varhaiskasvatuksen opettajien polku Euroopasta Suomeen vuonna 2021. Pilotin avulla rekrytoitiin 35 varhaiskasvatuksen opettajaa Espanjasta ja Kreikasta; varhaiskasvatuksen opettajat aloittivat työskentelyn yksityisen päiväkotiketju Pilkkeen päiväkodeissa syksyllä 2021 (Manner, 2021). Tänä syksynä Helsingin sanomat uutisoi, että Helsingin kaupungin ruotsinkielinen varhaiskasvatus aikoo palkata 5–6 espanjalaista varhaiskasvatuksen opettajaa helpottamaan työvoimapulaa (Salomaa, 2023).

Kuvan lähde: Pixabay

Yksi ajankohtaisin varhaiskasvatuksen aihe tällä hetkellä on varhaiskasvatuksen sosionomi ja varhaiskasvatuksen sosionomin osaamisen hyödyntäminen. Varhaiskasvatuksen sosionomi on vuoden 2018 varhaiskasvatuslain mukainen uusi tehtävänimike varhaiskasvatuksen kentällä. Varhaiskasvatuksen sosionomit valmistuvat ammattikorkeakouluista. Varhaiskasvatuslain (540/2018) mukaan varhaiskasvatuksen sosionomin tehtäviin kelpoisuusvaatimuksena on vähintään sosiaali- ja terveysalan ammattikorkeakoulututkinto, johon sisältyvät varhaiskasvatukseen ja sosiaalipedagogiikkaan suuntautuneet vähintään 60 opintopisteen laajuiset opinnot. Useissa kaupungeissa ja kunnissa on jo luotu varhaiskasvatuksen sosionomin tehtäväkuva, mutta edelleen on liian paljon kaupunkeja ja kuntia, joissa sitä ei vielä ole. Näin ollen myöskään avoimia työpaikkoja varhaiskasvatuksen sosionomeille ei monin paikoin ole. Varhaiskasvatuksen sosionomeilla on monipuolista osaamista, ja tarve heidän osaamiselleen on tässä ajassa edelleen kasvanut (Ukkonen-Mikkola ym., 2020, s. 335). Varhaiskasvatuksen sosionomi osaa esimerkiksi vastata kulttuurisen moninaisuuden huomioon ottamisesta lasten ja perheiden tukemisessa (Karila, 2021, s. 84). Hän pyrkii myös lisäämään ja vahvistamaan lasten ja perheiden hyvinvointia ja voimavaroja (Helminen, 2023).

Varhaiskasvatuksen sosionomien koulutukseen sisältyy paljon opintoja esimerkiksi vuorovaikutustaitoihin, osallisuuden tukemiseen, arvostavaan kohtaamiseen sekä asioiden puheeksi ottamiseen liittyen. Monikielisyyden ja monikulttuurisuuden lisääntyessä nämä ovat tärkeitä taitoja varhaiskasvatuksen arjessa. Ammattikasvattajan yhtenä tärkeänä tehtävänä on antaa lapselle ääni (Malinen, 2019, s. 76). Oman äänen avulla lapsen toimijuus ja osallisuus vahvistuvat.

Virpi Nikkola
KM, lehtori

Lähteet

Haanpää, M. (2023). *Kolminäkökulmainen tutkimus maahanmuuttajataustaisesta varhaiskasvatushenkilöstöstä suomalaisessa päiväkodissa.* Turun yliopisto.

Helminen, J. (2023). *Varhaiskasvatuksen sosionomin tehtäväkuvauksissa on vain vähän vaihtelua.* https://dialogi.diak.fi/2023/04/28/varhaiskasvatuksen-sosionomin-tehtavakuvauksissa-on-vain-vahan-vaihtelua/

Helsingin kaupunki (2023). *Kuuden suurimman kaupungin huoli varhaiskasvatuksesta: Tarvitsemme yli 9000 uutta varhaiskasvatuksen korkeakoulutettua ammattilaista vuoteen 2030 mennessä.* Tiedote 24.4.2023.

Karila, K. (2021). Varhaiskasvatuksen tutkintokoulutuksen tuottama osaaminen. *Teoksessa: Varhaiskasvatuksen koulutusten kehittämisohjelma 2021–2030. Varhaiskasvatuksen koulutusten kehittämisfoorumi*. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2021:3, 70–88.

Lahtinen, J. (2022). *Kuntaliiton selvitys varhaiskasvatuksen henkilöstön riittävyydestä.* Muistio 21.2.2022. Kuntaliitto.

Malinen, H. (2019). *Anna lapselle ääni: kieli- ja kulttuuritietoisuuden voima kasvatuksessa.* PS-Kustannus.

Manner, M. (2021). Varhaiskasvatuksenopettajapulaan paikkausta Välimereltä. 8.4.21. *Opettaja-lehti.*

Opetushallitus (2022). *Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2022. https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/Varhaiskasvatussuunnitelman_perusteet_2022_2.pdf*

Opetus- ja kulttuuriministeriö (2023a). *Korkeakoulujen strategisen perusrahoituksen kansainvälisyysohjelma.* https://okm.fi/kansainvalisyysohjelma-ja-globaaliverkostot

Opetus- ja kulttuuriministeriö (2023b). *Usein kysyttyä varhaiskasvatuksesta.* https://okm.fi/varhaiskasvatus-ukk

Salomaa, M. (2023). *Helsinki hakee työvoimaa Espanjasta päiväkoteihin.* Helsingin sanomien artikkeli 5.10.23. https://www.hs.fi/kaupunki/art-2000009903067.html

Sisäministeriö (2023). *Suomi panostaa työvoiman maahanmuuttoon.* https://intermin.fi/maahanmuutto/tyovoiman-maahanmuutto

Tainio, L., Kallioniemi, A., Hotulainen, R., Ahlholm, M., Ahtiainen, R., Asikainen, M., Avelin, L., Grym, I., Ikkala, J., Laine, M., Lankinen, N., Lehtola, K., Lindgren, E., Rämä, I., Sarkkinen, T., Tamm, M., Tuovila, E & Virkkala, N. (2019). *Koulujen monet kielet ja uskonnot: Selvitys vähemmistöäidinkielten ja -uskontojen sekä suomi ja ruotsi toisena kielenä -opetuksen tilanteesta eri koulutusasteilla.* Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 11/2019.

Työ- ja elinkeinoministeriö (2023). Talent Boost-ohjelma. https://tem.fi/talent-boost

Ukkonen-Mikkola, T., Yliniemi, R. & Wallin, O. (2020). Varhaiskasvatuksen työ muuttuu – muuttuuko asiantuntijuus? *Työelämän tutkimus* 18(4), 323–339.

Varhaiskasvatuslaki 540/2018. https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2018/20180540